

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори Донишгоҳи давлатии
омузгории Тоҷикистон ба номи
Садриддин Айни, доктори илми таърих,
профессор Ибодуллозода А.И.

«17» апрели соли 2024

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар ба диссертатсияи Чурабекзода Фотима Чурабек дар мавзуи «Вижагиҳои вожагонӣ ва калимасозии осори Абуабдулло Рӯдакӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ

Мутобиқати муҳтавои диссертатсия ба ихтисос ё соҳаи илм. Диссертатсияи номзодии Чурабекзода Фотима Чурабек дар мавзуи «Вижагиҳои вожагонӣ ва калимасозии осори Абуабдулло Рӯдакӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ мутобиқат менамояд.

Ҳарчанд дар забоншиносии тоҷик баррасии хусусиятҳои забонии осори хаттӣ аз нимаи дуҷуми қарни гузашта шуруъ гардида бошад ҳам, ҳанӯз масъалаҳои таҳқиқталаб кам нестанд. Масалан, ба риштаи таҳқиқ қашида шудани мавзуи «Вижагиҳои вожагонӣ ва калимасозии осори Абуабдулло Рӯдакӣ» аз ҷониби Чурабекзода Фотима Чурабек иқдоми муҳим ва саривақтист.

Истиқлоли давлатӣ ҳамчун марҳилаи нави инкишофи илмиву фарҳангӣ ба муҳаққиқон имкон фароҳам овард, ки ба масоили забоншиносӣ бо диду назари нав тавачҷуҳ намуда, ба дастовардҳои муҳими илмӣ ноил гарданд. Дар ин замина, баррасии ҷанбаҳои вожагонӣ ва калимасозии осори Абуабдулло Рӯдакӣ яке аз самтҳои назаррас ва қобили қабул маҳсуб меёбад, ки дар диссертатсияи мавриди тақриз хеле хуб баррасӣ шудааст.

Дар рисола бар ин таъкид мегардад, ки муҳаққиқон бештар ба масъалаҳои рӯзгори шоир ва таҳқиқи ҷанбаҳои адабии шеъри адиб тавачҷуҳ намуда, дар мавриди ҷиҳатҳои забонии шеъри шоир ба истиснои чанд асару мақолаҳои муҳтасар корҳои муҳими илмӣ-тадқиқотии фарогир дида намешавад. Дар ҳоле ки забони осори устод Рӯдакӣ бозгӯи масоили муҳими илмиест, ки ниёз ба баррасиҳои ҳаматарафаи таҳқиқотӣ мебошад.

Саҳми шахсии докталаб дар ҳалли масъалаҳои илмӣ ё коркарди проблемаи илмӣ бо арзёбии аҳамияти он. Сохтори умумии кор, масъалагузориҳои мушаххаси илмӣ, мубрамаи ва зарурати баргузори

таҳқиқ, дараҷаи омӯзиши он, ҳадаф ва вазифаҳои асосии масоили таҳқиқшаванда, навоари таҳқиқ ва аҳамияти назарию амалии он, инчунин, нуктаҳои асосии ба химоя пешниҳодшаванда ва хулосаю натиҷагирҳои муаллиф, сахм ва нуктаи назари бевоситаи шахсии ӯро таъкид менамоянд. Саҳми шахсии диссертант, ҳамзамон, дар омӯзиши назарияҳои донишмандони муосири ватаниву хориҷӣ дар робита ба мавзӯи пажӯҳиш, омода намудани мақолаву маъруза доир ба мавзӯи таҳқиқ инъикос меёбад. Муносибати инфиродии назарӣ ва методологии муаллиф дар баррасии масъалаҳои марбут ба морфологияи таърихии забони адабии тоҷикӣ мусоидат менамояд.

Диссертатсияи тақризшаванда бар асоси усулҳои маъмули забоншиносӣ, ба мисли мушоҳидаву муқоиса, синхрониву диахронӣ, муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва тавсифӣ-таҳлилӣ омода шудааст. Инчунин, дар ҷараёни таҳқиқ методи омӯрӣ низ ба қор гирифта шудааст. Дар диссертатсия муаллиф бо таърих ба назару андешаҳои забоншиносон муҳимтарин хусусиятҳои вожагонӣ ва роҳҳои калимасозии осори Абуабдуллоҳи Рӯдакӣро ба риштаи таҳқиқ кашидааст.

Натиҷаҳои мушаххаси илмӣ, ки барои он ба довталаб додани дараҷаи илмии дархостшаванда мумкин аст. Навоари диссертатсияи номзадии Ҷурабекзода Фотима Ҷурабек, пеш аз ҳама, дар он зоҳир мешавад, ки нахустин маротиба дар забоншиносии тоҷик қабатҳои луғавӣ ва калимасозии назми Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ мавриди таҳқиқ қарор гирифта, онҳо бо забони адабии муосири тоҷикӣ муқоиса карда шудаанд.

Аҳамияти назариявии таҳқиқ дар он зоҳир мешавад, ки дар забоншиносии тоҷик бори аввал масоили назариявии марбут ба қабатҳои мавзӯии осори Рӯдакӣ, махсусан, соматизмҳо, лексемаҳои ифодакунандаи шахс ва сохтори сарфӣи вожаҳо дар шакли монографӣ мавриди таҳлилу баррасӣ қарор гирифтааст.

Аҳамияти амалии диссертатсияи мавриди тақриз дар он ифода мешавад, ки натиҷаву хулосаҳои таҳқиқро метавон дар таълими фанҳои забоншиносӣ, махсусан, таърихи забони адабии тоҷик, назарияи луғатшиносӣ, таҳлили мутуни классикӣ, таълифи китобҳои дарсию воситаҳои таълимӣ ва фарҳангномаҳо ҳамчун сарчашма истифода гардад.

Диссертатсияи Ҷурабекзода Ф. Ҷ. аз муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқ, ду боб ва фаслҳои зерфаслҳо, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқ ва фехристи адабиёт иборат буда, ба талаботи илмии диссертатсияҳо барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ ҷавобгӯ мебошад.

Дар муқаддимаи диссертатсия доир ба мубрамии мавзуъ, дараҷаи омӯзиш, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқ, манбаъҳо, ихтисораҳо, асосҳои назарӣ ва методологии илмӣ, аҳаммияти назариявӣю амалии таҳқиқ, навгонии илмиву тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ маълумот пешниҳод шуда, муҳиммияти мавзуи таҳқиқ ва объекту предмети он мушаххас карда шудааст.

Боби аввали диссертатсия «Таҳқиқи қабатҳои луғавии осори Абуабдулло Рӯдакӣ» номгузори шуда (саҳ. 12-94), аз се фасли алоҳида иборат аст. Муаллифи диссертатсия дар боби мазкур пас аз мулоҳизаронӣ оид ба матолиби муқаддимотӣ ва назариявии марбут ба соматизмҳо роҷеъ ба истифодаи соматизмҳо, баррасии воҳидҳои луғавии ифодакунандаи шахс ва калимаҳои хешутабориву мансубият ва машғулияти одамон андешаронӣ намудааст. Фасли аввали боби яқум «**Матолиби муқаддимотӣ**» унвон дошта, муаллиф дар мавриди осори устод Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ маълумот дода, аз таърих ва дараҷаи омӯзиши мероси адабии адиб сухан намудааст. Дар фасли мазкур бо мақсади мушаххас намудани дараҷаи пажӯҳиши мероси адабии устод Рӯдакӣ осори илмии мансуб ба рӯдакишиносиро таҳлилу баррасӣ намудааст.

Фасли дуюми ин боб – «**Баррасии соматизмҳо дар ашъори Рӯдакӣ**» ном дошта, ду зерфаслро дар бар мегирад. Унвонҷӯ дар ин фасл дар бораи соматизмҳо маълумоти назариявӣю дода, истифодаи ин навъи вожаҳоро дар осори Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ мавриди пажӯҳиш қарор додааст.

«**Баррасии воҳидҳои луғавии ифодакунандаи шахс**» - унвони фасли сеюми боби аввал аст, ки он аз ду зерфасл иборат аст. Масъалаи асосӣ дар фасли мазкур баррасии воҳидҳои луғавии ифодакунандаи шахс буда, диссертант дар асоси осори Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ калимаҳои хешутаборӣ ва калимаҳои ифодакунандаи мансубият ва машғулияти одамонро аз лиҳози маъно ва дараҷаи қорбурд таҳқиқ намудааст. Аз таҳлилу баррасиҳои муаллифи диссертатсия маълум аст, ки ӯ ба осори назариявии соҳа ва осори адабии шоир дастрасӣ доштааст. Пас аз анҷоми фаслҳо мавзуи боби яқум хулоса карда шудааст, ки он аз панҷ банд иборат аст.

Боби дуюми диссертатсия «Таҳқиқи сохтори таркиби луғавии ашъори Абуабдулло Рӯдакӣ» ном дошта (саҳ. 95-163), фарогири чор фасл мебошад. Оид ба ҳадафи боби мазкур муҳаққиқ қайд намудааст, ки «бо мақсади муайян сохтани нақши вандҳо ва калимаҳои мураккаби типӣ копулиятивӣю детерминативӣ дар осори устод Рӯдакӣ дар фаслҳои ин боб ҳар ванд дар алоҳидагӣ мавриди баррасӣ қарор гирифта ... қолибҳои калимасозии вожаҳои мураккаб баррасии илмӣ мегардад» (с. 95). Аз

мушоҳидаҳо маълум гардид, ки муаллиф ба ҳадафи дар пешгузоштааш ноил гардидааст.

Фасли якум тибқи анъана ба «**Матолиби муқаддамотӣ**» бахшида шуда, дар фасли дуюм «**Пасвандҳои исмсоз дар назми устод Рӯдакӣ**» мавриди таҳлили амиқ қарор гирифтаанд. Муаллиф баъд аз баррасии нақши пасвандҳо ба хулосае омадааст, ки дар осори устод Рӯдакӣ «бо вандҳо сохтани калимаҳо роҳи муҳимми калимасозӣ ба шумор меравад. Зимни исмсозӣ пасвандҳои –й//–гӣ, –а, –ак, –иш, –гоҳ, –гор, –бон, –ор, –гон, истон, –сор, –зор, –вар, –ин, –шан, –ол, –када, –дон, ва ҳангоми сохтани вожаҳои сифатӣ пасвандҳои –й, –он, –а, –вор, –ин, –манд, –анда, –о дар шеъри шоир нақши асосӣ доранд» (с. 166).

Фасли сеюм «**Пасвандҳои исмсоз дар назми устод Рӯдакӣ**» - номгузори шуда, дар ин фасл вандҳои сифатсози забони адабии муосири тоҷикиро бо пасвандҳои сифатсози осори устод Рӯдакӣ муқоиса намудааст.

«**Баррасии калимаҳои мураккаб**» - сарлавҳаи фасли чоруми боби дуюм буда, ин фасл таҳқиқи роҳи усулҳои калимасозии исми сифатҳои мураккаби ашъори устод Рӯдакиро дар бар гирифтааст. Мисли фаслҳои қаблӣ баъд аз овардани матолиби муқаддамотӣ нахуст исмиҳои мураккаби типҳои копулятивӣ ва қолибҳои сохташавии онҳо, пасон исмиҳои мураккаби типҳои детерминативӣ ва қолибҳои созмонёбии онҳо, сифатҳои мураккаби пайвасту тобеъро ба таври муфассал таҳлил намудааст.

Ҳамин тариқ, диссертатсияи Ҷурабекзода Фотима Ҷурабек дар сатҳи хуб анҷом дода шуда, сохтори умумии рисола бо бобу фаслҳо комилан мувофиқат мекунад. Диссертатсияи тақризшаванда аз он гувоҳӣ медиҳад, ки муаллифи он дониши васеи соҳавӣ ва маҳорати баланди касбиро дорост. Хулосаҳои дар охири бобҳои овардашуда инъикоскунандаи муҳтавои муҳтасари бобҳои рисола буда, хулосаи ниҳони кор, ки дар 12 банд ҷамъбаст шудааст, муҳтавои диссертатсияро ба таври пурра инъикос менамояд.

Дар баробари дастовардҳои назаррасу арзишманд дар диссертатсия як қатор камбудӣҳо ва нуқсонҳои услубию китобатӣ ва мавзӯӣ ба назар расид, ки ба эътибор гирифтани онҳо дар оянда ба манфиати кор мебошад:

1. Дар мундариҷа ба таври мушаххас нишон додани саҳифа, аз ҷумлаи талаботи ҷорӣ маводи нашршаванда мебошад, аммо дар матни диссертатсия мундариҷа бидуни ишораи саҳифаҳо оварда шудааст.

2. Қайд кардан ба маврид аст, ки дар баъзе мавридҳо барои тақвияти фикр мисолҳо оварда нашудаанд (с. 36, 41, 42, 46, 50) ва гоҳо мисолҳои овардашуда таҳлил нашудаанд (с. 126, 129, 131).

3. Боби дуҷуми диссертатсия «**Таҳқиқи сохтори таркиби луғавии ашъори Абуабдулло Рӯдакӣ**» унвон гирифтааст, аммо муаллиф танҳо усули пасвандваслкунии калимасозии исму сифат ва исму сифатҳои мураккабро баррасӣ намуда, оид ба роҳи пешвандваслкунии исму сифат ва калимасозии ҳиссаҳои дигари нутқ таваҷҷуҳ нанамудааст.

4. Дар диссертатсия аз мақолаву диссертатсияҳои, ки солҳои охир оид ба калимасозӣ анҷомдодашудаанд, истифода нашудааст. Рисолаву мақолаҳои Валиев Ҷ. ва Тоирзода А. аз ҷумлаи онҳоянд.

5. Дар саҳифаҳои ҷудогонаи диссертатсия ва автореферат ғалатҳои китобатӣ (с. 15, 25, 26, 33, 163) ва имлоӣ (с. 4, 6, 10, 14, 18, 21, 22) ба назар мерасанд.

Эродҳои овардашуда ҷузъӣ буда, арзиши илмӣ пажӯҳиши мазкурро коҳиш намедиханд. Дастовардҳои илмӣ дар диссертатсияи мазкур арзишманду назаррасанд ва муҳаққиқ ба ҳадафу вазифаҳои муайяннамудааш расидааст.

Мутобиқати тахассуси илмӣ довталаб ба дараҷаи илмӣ бо он собит мешавад, ки ӯ мутахассиси соҳаи забоншиносӣ буда, диссертатсия бо ихтисоси илмӣ интихобнамудаи муаллиф мувофиқат менамояд. Мавзӯи диссертатсия ва мазмуну муҳтавои он ба доираи мавзӯ ва масъалаҳои таҳқиқ, ки дар шиносномаи ихтисоси илмӣ 10.02.01 – Забони тоҷикӣ таъйин шудаанд, пурра мувофиқат мекунад.

Мазмуни диссертатсияи номзоди унвонҷӯ **Ҷурабекзода Фотима Ҷурабек** бо номи «**Вижагиҳои вожагонӣ ва калимасозии осори Абуабдулло Рӯдакӣ**» бо фишурдаҳои он, ки ба ду забон: тоҷикӣ ва русӣ навишта шудаанд, 7 мақолаи илмӣ, 5-тояш дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷоп расидааст, муҳтавои таҳқиқотро пурра инъикос мекунад.

Автореферати диссертатсия ва маводи интишорнамудаи муаллиф фарогири мазмуну муҳтавои асосии диссертатсия мебошанд.

Хулоса, диссертатсияи номзоди Ҷурабекзода Фотима Ҷурабек дар мавзӯи «**Вижагиҳои вожагонӣ ва калимасозии осори Абуабдулло Рӯдакӣ**» таҳқиқоти илмӣ анҷомёфта буда, ба талаботи бандҳои 31-35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти № 267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он ба дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ сазовор аст.

Тақризи муассисаи пешбар дар асоси муқаррароти бандҳои 76-79 ва 81-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии

Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 тасдиқ гардидааст, таҳия ва пешниҳод шудааст.

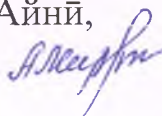
Такриз аз ҷониби номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи назария ва амалияи забоншиносии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни Раҳмонов Бахтиёр Нурмаҳмадович омода гардида, дар ҷаласаи кафедраи мазкур санаи 16-уми апрели соли 2024 муҳокима ва тасдиқ шудааст.

Дар ҷаласаи кафедра иштирок доштанд: 12 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: тарафдор – 12 нафар, зид – «нест», бетараф – «нест».

Суратҷаласаи № 9 аз 16.04.2024.

Раиси ҷаласа:

Мудирӣ кафедраи назария ва амалияи забоншиносии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни, номзади илмҳои филологӣ, дотсент

Шерализода Адолат
Шерали

Эксперт:

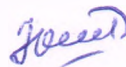
номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи назария ва амалияи забоншиносии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни

Раҳмонов Бахтиёр
Нурмаҳмадович

Котиб:

номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи назария ва амалияи забоншиносии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни

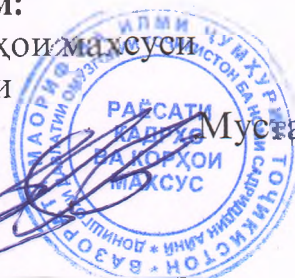

Юсупов Шохин
Раҳимбердиевич

Имзоҳои дотсентон Шерализода А., Раҳмонов Б.Н.,

Юсупов Ш. -ро тасдиқ менамоям:

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни

Мустафозода Абдукарим

Суроғи муассисаи пешбар:

Нишонӣ: 734003, ш. Душанбе,
Ҷумҳурии Тоҷикистон, хиёбони Рӯдакӣ, 121

Почтаи электронӣ: info@tgpu.tj

Сомонаи расмӣ: www.tgpu.tj

Тел.: +992 (37) 224 13 83

«16» апрели соли 2024.